Eduskunnan ympäristövaliokunnan kirjallinen asiantuntijalausunto - K 18/2021 vp Ilmastovuosikertomus 2021

Nuorten Agenda2030 -ryhmä kiittää eduskunnan ympäristövaliokuntaa siitä, että sitä on pyydetty antamaan lausunto Ilmastovuosikertomuksesta 2021.

1. Johdanto

Ilmastovuosikertomus antaa hyvin huolestuttavan kuvan Suomen tämänhetkisestä tilanteesta kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Suomen nykyiset päästövähennykset ja nielulisäykset eivät riitä tavoitteiden saavuttamiseen ja toimet ovat riittämättömät hyvin suurella osalla eri sektoreista. IPCC:n tuorein raportti korostaa ilmastotoimien kiireellisyyttä ja toimien kokonaisvaltaisuuden tarpeellisuutta. Päätöksiä ei voi enää lykätä ja niiden on saatava aikaan pysyviä systeemitason muutoksia.

On hyvä, että ilmastovuosikertomus käsittelee ilmastotyötä laajasti ja arvioi ilmastopolitiikan vaikutuksia monipuolisesti esimerkiksi talouden, työllisyyden ja tulonjaon kannalta. Ilmastovuosikertomuksessa kerrotaan kattavasti erilaisista ilmastotoimista kuten ilmastolainsäädännöstä, tiekartoista ja kansallisista ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelmista, mikä antaa hyvän kuvan kansallisista toimista ilmastokriisin vaikutusten lieventämiseksi ja niihin sopeutumiseksi. Ilmastokriisin vaikutukset ja ratkaisemisen haasteet ovat kuitenkin globaaleja ja tämä kokonaisvaltaisuus ja linkittyneisyys tulisi huomioida selkeämmin ilmastovuosikertomuksessa. Kertomuksessa viitataan useasti kansainvälisiin poliittisiin toimiin ja toimintaympäristöihin, jotka vaikuttavat Suomen toimintamahdollisuuksiin sekä ilmastokriisin vaikutusten ilmenemiseen Suomessa ja lähialueella. Ilmastovuosikertomuksessa ei kuitenkaan mainita ilmastokriisin globaaleja vaikutuksia sekä Suomen roolia näiden omien rajojensa ulkopuolisten vaikutusten aiheuttamiseen. Suomi on tällä hetkellä ensimmäisellä sijalla kestävän kehityksen tavoitteiden alueellisen toteutumisen listalla, mutta sijalla 135/165 kun tarkastellaan valtioiden vaikutuksia tavoitteiden saavuttamiseen rajojensa ulkopuolella.[1] Näitä vaikutuksia ja ilmastokriisin globaaleja seurauksia ei voida jättää huomiotta, kun tavoitellaan yhteistä kestävää tulevaisuutta.

2. Valtion rajat ylittävät päästöt

Ilmastovuosikertomuksessa kuten kansallisessa ilmastopolitiikassakaan ei huomioida riittävästi sitä, että merkittävä osa suomalaisten kulutuksesta aiheuttaa päästöjä Suomen rajojen ulkopuolella. Suomalaisten luonnonvarojen ylikuluttamista ei voida oikeuttaa millään mittareilla ja kuluttamisen päästöjen ohjaamiseksi tulee saada aikaiseksi tavoitteellisempia ja kulutukseen todellisuudessa vaikuttavia pysyviä toimia. Suomen rajojen ulkopuolella

[1] The Sustainable Development Report 2021 https://dashboards.sdgindex.org/. Korkeampi sija Spillover -listalla merkitsee valtion aiheuttavan enemmän positiivisia ja vähemmän negatiivisia vaikutuksia muiden valtioiden mahdollisuuksiin saavuttaa kestävän kehityksen tavoitteet.

syntyvät päästöt ja niiden aiheuttajat tulee saada kansallisen lainsäädännön piiriin, jotta aiheutuvat päästöt saataisiin laskettua mukaan Suomen hiilibudjettiin ja näin niiden määrää vähennettyä.

3. Nuoret ja systeemitason muutos

Ilmastotoimilla tulisi tavoitella systeemitason pysyviä muutoksia. Pistemäisillä muutoksilla ei saada riittävää muutosta aikaan riittävän nopeasti. Ilmastotoimien keskiössä tulisi olla myös osaamisen kasvattaminen ratkaisukeskeisen ilmastonmuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumisesta. Osaamisen ja koulutuksen lisääminen ovat tärkeitä kaikilla koulutusasteilla ja aikuiskoulutuksessa, työpaikoilla ja kouluissa. Osaamisen kasvattamisen merkitys on keskeinen etenkin nuorten keskuudessa.

Ilmastopolitiikkaan osallistamisessa tulee huomioida erityisesti ne ryhmät, joihin ilmastonmuutos vaikuttaa erittäin voimakkaasti. Nuorten osallisuutta on lisättävä ja tuettava. Ilmastotavoitteiden saavuttamisesta on raportoitava nuorten kanavissa ja nuoria kiinnostavalla tavalla. Ilmastopolitiikan suunnittelun ja sitä koskevan päätöksenteon tueksi tulee asettaa nuorista koostuva ja riippumaton nuorten elin. Lainsäädäntöön on kirjattava nuorten elimelle kuulemisvelvollisuus ja kommentointioikeus aina kun lain piiriin kuuluvia tavoitteita tai mittareita asetetaan ja niistä raportoidaan sekä silloin, kun lakia päivitetään.

Ilmastopolitiikkaan tulee kuulua olennaisesti uudelleenkouluttautumis- ja työllistymismahdollisuuksien takaaminen kaikille. Tarvittavista ilmastotoimista ei voida luistaa, vaan niihin sopeutumiseksi tulee tarjota keinoja kestävän ja pysyvän sosiaalisen oikeudenmukaisuuden takaamiseksi.

4. Ilmastopolitiikka ja lainsäädäntö

Suomen tulee toteuttaa ilmastopolitiikkaa, jolla kansallisesti saavutetaan kestävän kehityksen tavoitteet ja jolla kiritetään kansainvälistä ilmastopolitiikkaa. Lainsäädännön osalta Suomen tulee asettaa tarpeeksi tavoitteellinen ja velvoittava ilmastolaki. Ilmastolaki ei saa jäädä vain ilmastotoimien suunnittelua ohjaavaksi laiksi.

Ilmastovuosikertomuksessa ei ole raportoitu valtionyhtiöiden toimista. Valtionyhtiöiden toiminta on oleellinen osa valtion pyrkimyksiä kohti kestävän kehityksen tavoitteita ja ne tulee sisällyttää myös ilmastovuosikertomukseen. Valtionyhtiön toimia, jotka ovat ristiriidassa Pariisin ilmastosopimuksen tai muiden ilmastosopimusten kanssa tulee tarkastella erityisen tarkasti. Kestävä omistajaohjaus ja sen raportointi tulee sisällyttää ilmastovuosikertomukseen.

Ilmastovuosikertomuksessa olisi hyvä tarkastella myös niitä konkreettisia keinoja, joilla Suomi voisi kirittää EU-ilmastopolitiikkaa ja sen kautta globaalia ilmastopolitiikkaa.

5. Ilmastotoimien tulee olla reiluja mutta tehokkaita

Ilmastopolitiikassa tulee huomioida erot eri toimialojen välillä ja kohdentaa ilmastotoimia etenkin niille sektoreille, joissa päästövähennyspotentiaalia on eniten ja joissa päästöt eivät ole vielä laskeneet riittävästi. Ilmastopolitiikassa sosiaalinen oikeudenmukaisuus on tärkeää ja eri tuloluokkien suhteellinen osuus päästöistä tulee huomioida ohjaavien ilmastotoimien ja -politiikan suunnittelussa.

Ilmastopolitiikassa tulee huomioida niin isot toimijat kuin yksilötkin. Yksilöillä voi olla merkittävä vaikutus ilmastotoimiin, mutta keskustelua ja tarvittavia toimia ei voida kohdistaa vain yksilöiden vastuulle. Yksilön syyllistämisen ja vastuun korostamisen sijaan yksilöiden toimintaan kannustamisen tulisi keskittyä esimerkiksi ohjauskeinojen lisäämiseen ja tehostamiseen. Kestävän kehityksen verouudistus olisi perusteltu suunta yksilöiden toiminnan ohjaamiseksi ja siten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ilmastovuosikertomuksessa puhutaan runsaasti hiilipäästöjen ja hiilinielujen suhteesta. Päästöjen kompensoinnin nieluilla tulee olla vasta viimeinen vaihtoehto. Päästöjä tulee ensisijaisesti vähentää ja lieventää ja vasta viimeiseksi kompensoida.

Ilmastopolitiikan toimia ja välineitä, kuten tiekarttoja, toimintasuunnitelmia ja lainsäädäntöä tulee arvioida etenkin niiden onnistumisessa tavoitteiden saavuttamisessa. Ilmastopolitiikan ei tule jäädä vain toiminnan suunnittelun ja seuraamisen tasolle, vaan tavoitteiden saavuttamisen tulee olla toimien arvioinnin perusta. Toimet, jotka eivät ole riittävät tavoitteiden saavuttamiseksi, tulee korvata tehokkaammilla toimilla. Ilmastokriisin lieventämisen hinta on kova, mutta riittävien toimien puuttuessa tulee lopullinen hinta olemaan vielä kovempi. Ilman ekologista perustaa ja kestävää suhdetta siihen, ei meillä ole lopulta mitään mille rakentaa.

6. Ilmaston yhteys muuhun ympäristöön

Vaikka ilmastovuosikertomuksen tehtävänä on keskittyä ilmastotoimiin, on lyhytnäköistä olla ottamatta huomioon esimerkiksi ilmaston ja ekosysteemien välistä yhteyttä. Ilmastotoimien ei tule olla erillisiä ja jättää huomiotta toimia, joilla pyritään ennakoimaan ja lieventämään muita ympäristökriisejä.